

שהיום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף יג

(בעמוד הקודם)

במשנתנו כתוב ששעיר המשתלח מכפר על עבירות של ביטול 'מצות עשה'.

האי 'עשה' היכי דמי? איך מדובר? אם הוא לא עשה תשובה על ביטול ה'עשה', אם כן הקרבן לא יכפר עליו כי "זבח רשעים תועבה". ואם הוא עשה תשובה, אין צורך בשעיר של יום כיפור שיכפר עליו, שהרי כל השנה אם עשה תשובה על 'מצות עשה' מיד מתכפר לו.

אמר רבי זירא: מדובר באדם שלא עשה תשובה, והמשנה היא דעתו של רבי הסובר שאפילו בלי תשובה יום הכיפורים מכפר. חוץ משלוש עבירות. פורק עול = כופר, מגלה פנים בתורה = מזלזל בדברי תורה בחוצפה ועזות פנים, ומפר ברית בבשר = לא עושה ברית מילה. שעליהם רק אם עשה תשובה יום הכיפורים מכפר.

מאי טעמא דרבי? דתניא וכו': נאמר "כי דבר ה' בזה, ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא, עוונה כה". מהפסוק לומדים שהעובר על שלושת העבירות הנ"ל חייב כרת גם אחרי יום כיפור, כי יום כיפור לא כיפר לו. אמנם כל זה דוקא כאשר העוון נמצא בנפש ההיא, והיא לא עשתה תשובה.

וממילא אנו גם לומדים, שעל שאר העבירות שלא מנויות בפסוק, יוה"כ כן מכפר אפילו בלי תשובה.

ורבנן: החולקים על רבי וסוברים שעל כל העבירות יום כיפור מכפר רק עם תשובה, מסבירים את הפסוק הנ"ל - שעל שלושת העבירות הללו אם לא עשה תשובה, המיתה לא מכפרת ויש לו כרת בעולם הבא. אבל אם עשה תשובה המיתה מכפרת לו.

קושיא: **ומי מצית מוקמת לה כרבי?** האם אתה יכול להעמיד את משנתנו כרבי? והרי מהמשך דברי המשנה מוכח שהיא דעתו של רבי יהודה! כי כתוב בהמשך

המשנה 'אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח' מתכפרים בשעיר המשתלח. ומי סובר שכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח? זהו רבי יהודה (כפי שיובא להלן בעמוד ב').

תירוץ: אמר רב יוסף רבי היא וסבר לה כרבי יהודה.

אמר ליה אביי: האם הרב אומר בדוקא שרבי סובר כרבי יהודה ולא להיפך. משום שבאמת רבי יהודה לא סובר כרבי שיום כיפור מכפר על מי שלא עשה תשובה, וממילא המשנה אינה הולכת כרבי יהודה. (אלא היא דעתו של רבי, שבדבר אחד סבר כרבי יהודה והיינו שהשעיר המשתלח מכפר על הכהנים).

או שכמו שרבי סובר כרבי יהודה, גם רבי יהודה סובר כרבי. רק שמתאים יותר לומר שהתלמיד סובר כרבו (דהיינו רבי שהיה תלמיד של רבי יהודה), ולא להיפך.

אמר ליה: דוקא אמרתי כן, כי רבי יהודה לא סובר כרבי. משום שהוא סובר שיו"כ לא מכפר על מי שלא עשה תשובה. כפי שמוכח מהברייתא הבאה.

דתניא וכו': הברייתא שואלת - יכול יהא יוה"כ מכפר על שבים ועל שאינם שבים? ומשיבה - ודין הוא שהוא לא יכפר על מי שלא עשה תשובה. כי הרי חטאת ואשם מכפרין, ויום הכפורים מכפר. ואם כן כמו שחטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבים, שהרי הבעלים חייב להתוודות על הקרבן, אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבים.

ואם תשאל - מה לחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג, ולכן לא יכפרו בלי תשובה. אבל יוה"כ שמכפר על המזיד יכפר גם על שאינם שבים. והתשובה - תלמוד לומר "אך" חילק. כלומר נאמר **"אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא"**, "אך" הוא לשון מיעוט, ללמד שלא תמיד יום הכיפורים מכפר, והיינו כשלא עשה תשובה. עד כאן הברייתא.

הברייתא הזו נאמרה במדרש חומש ויקרא, הנקרא 'סיפרא'. ויש לנו כלל 'סתם סיפרא ר' יהודה היא'. אם כן מוכח שלדעת רבי יהודה יו"כ מכפר רק לשבים.

ורמי סתם סיפרא אסתם סיפרא: אך קשה סתירה בסיפרא מהברייתא הנ"ל לברייתא הבאה. 'דתניא יכול לא יהא יוה"כ מכפר אא"כ התענה בו וקראו מקרא קדש ולא עשה בו מלאכה'. (אבל אם) 'לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה

בו מלאכה מנין? תלמוד לומר "יום כפורים הוא" מכל מקום' (כלומר בכל מקרה). מוכח שגם אם לא עשה תשובה יו"כ פ מכפר לו.

אמר אבי: הברייתא הראשונה זו דעת רבי יהודה והברייתא השניה זו דעת רבי.

רבא אמר: שתי הבריות הן דעת רבי (והיינו שרבי יהודה מודה בזה לרבי. ריטב"א) הסובר שיו"כ מכפר בלי תשובה, אמנם כל זה על שאר עבירות, אבל על העבירה של חילול יו"כ עצמו, יו"כ לא מכפר לו. כי אם לא תאמר כן, מדוע התורה הענישה בכרת על העושה מלאכה ביו"כ? והרי בכל מקרה יו"כ מכפר לו גם על זה!

דחיה: אלמה לא? משכחת וכו': מדוע אי אפשר לומר כן? הדבר יתכן באדם שחילל את ליל יו"כ ומת בלילה, שאז יו"כ לא מכפר לו, כי רק 'היום' של יו"כ מכפר (ככתוב "כי ביום הזה יכפר עליכם"). ועל מקרה כזה הענישה התורה בכרת.

אלא אימא כרת דיממא לרבי לית ליה: אלא הראייה של רבא היא כך. אם נאמר שיו"כ מכפר על הכרת של חילול יו"כ עצמו, אם כן לא יתכן מצב שאדם יתחייב כרת על חילול יו"כ ביום, כי תמיד יו"כ יכפר לו על זה. ומדוע יש על זה כרת בתורה? אלא בהכרח שרבי מודה שעל חילול יו"כ עצמו, יו"כ לא מכפר.

דחיה: אלמה לא? משכחת לה וכו': יש מקרה שיתחייב כרת על חילול יו"כ, למרות שיו"כ מכפר על כך. והיינו כשאכל חתיכת בשר ונחנק תוך כדי אכילה, שאז לא היה לו רגע אחד לאחר שהוא עבר עבירה בתוך יום כיפור, כדי שיו"כ יכפר לו על העבירה. או שמדובר באדם שאכל סמוך לשקיעה ולא נותר זמן ביו"כ שיכפר לו על האכילה.

*

למדנו במשנה - אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח: מתכפרים בשעיר המשתלח. המשנה ממשיכה ושואלת - מה בין ישראל לכהנים ולכהן משוח? אלא שהפך מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקודשיו, (ושעיר הפנימי מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקודשיו).

הא גופא קשיא וכו': כי מצד אחד המשנה אומרת שאין הבדל ביניהם, ומיד אחר כך היא שואלת מה ההבדל ביניהם!

רב יהודה מתרץ: כוונת המשנה שלגבי כל העבירות חוץ מטומאת מקדש וקודשיו, אין הבדל בין ישראל לכהנים, וכולם מתכפרים בשעיר המשתלח. אמנם לגבי

טומאת מקדש וקודשיו יש חילוק ביניהם, שהפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי מכפר על ישראל. וכמו מי הולכת המשנה שלנו? כדעת רבי יהודה, המובא להלן.

דתניא וכפר את מקדש הקדש וכו': נאמר בעבודת פר ושעיר של יום כיפור המכפרת על טומאת מקדש וקודשיו **"וְכָפַר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יִכָּפֵר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל כֹּל עִם הַקֹּהֶל יִכָּפֵר"**. הברייתא דורשת את הפסוק.

"את מקדש הקדש" זה לפני ולפנים: כגון שנטמא הכהן הגדול בקודש הקודשים. **"את אהל מועד" זה היכל:** אם נטמא כהן בהיכל. **"מזבח" כמשמעו:** אם הקטיר קטרות על מזבח הזהב בטומאה. **"יכפר" אלו עזרות:** אדם שנכנס לעזרה בטומאה. **"כהנים" כמשמעו:** כלומר שמכפר על הכהנים. **"עם הקהל" אלו ישראל, "יכפר" אלו הלוים:** הוא מכפר גם עליהם

הושוו כולן לכפרה אחת וכו': כלומר מה"יכפר" שבסוף הפסוק לומדים, שכהנים לויים וישראלים הושוו לכפרה אחת, והיינו בשעיר המשתלח המכפר לכולם על שאר עבירות. מלבד מקדש וקודשיו שבזה יש חילוק ביניהם, שהכהנים מתכפרים בפר וישראל בשעיר הפנימי. זו דעת ר' יהודה. ואם כן דעתו כתובה במשנתנו.

(הגמרא מביאה את כל הברייתא -)

רבי שמעון אומר: כמו שדם שעיר הפנימי מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקודשיו בלי צורך בוידי, כך דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקודשיו בלי צורך בוידי. וכשם שהוידי של הכהן בשעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות, כך הוידי של הכהן בפר מכפר על הכהנים בשאר עבירות. (והיינו משום שכאמור הוידי הזה אינו נצרך לכפר על טומאת מקדש וקודשיו, אלא הוא מכפר על שאר עבירות). כלומר לדעת רבי שמעון הכהנים מתכפרים בשאר עבירות בוידי של הפר ולא בשעיר המשתלח.

קושיא: ולרבי שמעון הא ודאי הושוו: הרי בפסוק הושוו כולם לכפרה אחת, אך לדעת רבי שמעון הם לא שווים לא בכפרה על מקדש וקודשיו ולא על שאר עבירות. **תירוץ: מאי הושוו? דבני כפרה נינהו, מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה:** הפסוק בא רק ללמד אותנו שלכולם יש כפרה גם על מקדש וקודשיו וגם על שאר עבירות, אמנם כל אחד מתכפר בקרבן אחר.

שאלה: מאי טעמיה דרבי שמעון? תשובה: דכתיב **"ולקח את שני השעירים"**: אלו הם השעיר לה' הנעשה בפנים, והשעיר המשתלח לעזאזל. הפסוק מקיש אותם זה

לזה, ללמד שכמו ששעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו רק על ישראל ולא על הכהנים, שהרי כתוב בו "וְשָׁחַט אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעָם" דהיינו הוא שייך לעם ישראל ולא לכהנים. כך גם השעיר המשתלח מכפר על שאר עבירות רק לישראל ולא לכהנים.

ורבי יהודה: יענה - ההקש בין השעירים הוא לענין כך ששניהם צריכים להיות שווים בצבע ובגובה ובמחיר.

הגמרא מביאה ברייתא ומבררת כדעת מי היא שנויה.

מאן תנא להא דתנו רבנן וכו': נאמר בשעיר הפנימי "וְשָׁחַט אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעָם" ללמד שרק עם ישראל מתכפר בו ולא הכהנים. שואלת הברייתא - ובמה הכהנים מתכפרים? ומשיבה - בפרו של אהרן. שואלת הברייתא - אולי הם לא יתכפרו בפרו של אהרן בגלל שנאמר בו "וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ" הפר מכפר עליו ולא על הכהנים. ואם כן מעתה אין לכהנים כפרה! משיבה הברייתא - הרי כתוב "וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ יִכָּפֹר וְעַל כָּל עֵם הַקָּהָל יִכָּפֹר" ואם כן מצאנו להם כפרה. ואם כן חוזרת השאלה במה הם מתכפרים? והתשובה - מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי 'הותר מכללו אצל ביתו'. דהיינו למרות שכתוב שהפר הוא "אשר לו" אך כתוב שם שהפר מכפר גם על אנשי ביתו "וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ". ולא יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שלא הותר מכללו אצל ביתו.

ואם נפשך לומר וכו': ממשיכה הברייתא - ואם יהיה לך מה לטעון על כך (יתבאר לקמן). התשובה - נאמר בתהילים "בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה', יראי ה' ברכו את ה'". כל הכהנים נקראים 'בית אהרן', אם כן כולם נחשבים כ'ביתו' ומתכפרים בפר שלו. עד כאן הברייתא.

מאן תנא וכו': מיהו התנא של הברייתא? אומר רבי ירמיה - הוא לא ר' יהודה. כי ר' יהודה סובר שהכהנים מתכפרים בשאר עבירות בשעיר המשתלח.

ומני? ומיהו התנא הזה? עונה רבא שהוא רבי שמעון הסובר שהכהנים לא מתכפרים בשעיר המשתלח.

אביי אמר: יתכן שהתנא של הברייתא הזה הוא כן רבי יהודה. והברייתא לא מדברת על כפרת הכהנים בשאר עבירות שבזה הם מתכפרים יחד עם ישראל בשעיר המשתלח, אלא בטומאת מקדש וקודשיו.

וכוונת הבריייתא כך - אם הם לא יתכפרו על זה בשעיר הפנימי ולא בפר, נמצא שלא תהיה להם כפרה כלל על מקדש וקודשיו. והרי מצאנו שיש להם כפרה בשאר עבירות בשעיר המשתלח (יחד עם כל ישראל כנ"ל), ואם כן כמו שהקב"ה ריחם עליהם שתהיה להם כפרה בשאר עבירות, כך גם צריכה להיות להם כפרה על טומאת מקדש וקודשיו. ובמה הם מתכפרים? מוטב שיתכפרו בפרו של אהרון וכו' כנ"ל.